

International Multidisciplinary Scientific Global Conference on Education and Science

Hosted Online from Warsaw, Poland on October 10th, 2022.

www.conferencepublication.com

XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASIDAN BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA TADBIRKORLIK KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHDA FOYDALANISHNING AFZALLIKLARI

Jumayeva Muxlisa Shokir qizi

Annotatsiya

Mazkur tezisdagi xorijiy mamlakatlar tajribasidan boshlang'ich sinf o'quvchilarida tadbirkorlik ko'nikmalarini rivojlantirishda foydalanishning afzalliklari, qulayliklari va qo'llash ko'nikmalari haqida yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: Tadbirkorlik, biznes, ko'nikma, tajriba, dars, tadbirkor, iqtisod, metodika, rivojlanish.

Аннотация

В данной диссертации выделены преимущества, удобство и прикладные навыки использования опыта зарубежных стран в развитии навыков предпринимательства у учащихся начальных классов.

Ключевые слова: предпринимательство, бизнес, мастерство, опыт, урок, предприниматель, экономика, методология, развитие.

Annotation

In this thesis, the benefits, conveniences and application skills of using the experience of foreign countries in the development of entrepreneurship skills in elementary school students are highlighted.

Keywords: entrepreneurship, business, skill, experience, lesson, entrepreneur, economy, methodology, development.

Xorijiy mamlakatlarda hozirgi vaqtda o'quvchilarda tadbirkorlik sifatlarini shakllantirish muammosiga alohida e'tibor qaratilmoqda. Rivojlangan, jumladan, AQSH, Angliya, Fransiya kabi davlatlar pedagoglari va tadbirkorlari o'quvchilarda tadbirkorlik ko'nikmalarini rivojlantirishda maktab va oila tarbiyasining potensial imkoniyatlaridan to'liq foydalanilmayotganligini alohida e'tirof etishadi. Ko'pchilik tadbirkorlar ishchi-xodimlarda zamonaviy sharoitda muhim ahamiyat kasb etuvchi analitik va tizimli fikrlash, tashabbuskorlik va kommunikabellik, qarorlar qabul qilish

International Multidisciplinary Scientific Global Conference on Education and Science

Hosted Online from Warsaw, Poland on October 10th, 2022.

www.conferencepublication.com

va mas'uliyatlilik sifatlarining mavjud bo'lishini talab etishadi. Mazkur sifatlar oila bilan hamkorlikda maktab davridanoq shakllantirilishi zarurligi e'tirof etiladi. Biroq, bugungi maktab iqtisodiy hayotimizda bugun va ertaga zarur bo'ladigan kadrlarga qo'yiladigan talablarni o'zida to'liq aks ettirmaydigan o'quv dasturlariga tayanib ishlab kelmoqda.

AQShda "Junior Achievement Inc" notijorat tashkiloti tomonidan o'quvchilarni tadbirkorlikka tayyorlash, mustaqil biznes sohasini tanlashga yo'naltirish maqsadida dastur ishlab chiqilgan va amaliyotga keng tatbiq etilgan. AQShda milliy hududiy markazlar tizimi orqali "Junior Achievement" dasturida umumta'lim maktablarining 4 mln. dan ortiq o'quvchisi ishtirok etadi. Dunyoning 112 ta davlatidan mazkur dastur doirasida qariyb 2 milliondan ortiq o'quvchi qamrab olingan.

"Junior Achievement" dasturi har bir o'quvchini tadbirkorlik bilan shug'ullanishning fundamental asoslarini egallashi, tadbirkorlik faoliyatiga doir amaliy ko'nikmalarni o'zlashtirishiga e'tibor qaratadi. Shuningdek, dastur doirasida o'quvchilar maktabni tugatgach, korxonalar xodimlariga aylanishi, mehnat bozorida raqobat bilan to'qnashishi, tadbirkor bo'lish imkoniyatini qo'lga kiritishga yo'naltiriladi. Shuni alohida qayd etib o'tish lozimki, AQShda "Junior Achievement" dasturini amalga oshirishda 76 ming ko'ngillilar yordam beradi. Ular maktablarga kelishadi va o'zining biznes yuritish faoliyatiga doir o'quv materiallari bilan o'rtoqlashishadi. Ko'ngillilar tarkibiga korxonalar mutaxassislari, tadbirkorlar, ota-onalar, talabalar va nafaqaxo'rlar kiradi. Shuning uchun ularning ish vaqti oyiga 10 soatdan oshmaydi. Bu "Junior Achievement" tizimining muhim ta'limiy resurslaridan biridir [46, 17-b.].

Mazkur dasturning muhimligi jamiyat tomonidan yuqori baholanib, "Junior Achievement Incorporated" (turli xayriya, investitsion fondlarni o'z ichiga oluvchi AQShdagi 200 dan ortiq korporatsiyalar) milliy shtab-kvartirasining homiylari sonining ko'pligi ham buni tasdiqlaydi.

"Formative Evaluation" Amerika assosatsiyasi tomonidan o'tkazilgan ta'lim sohasidagi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, "Junior Achievement" dasturi bitiruvchilari tengdoshlariga qaraganda tadbirkorlikni tashkil etish tamoyillarini ko'proq tushunishi va tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirishga yetarlicha tayyorgarlikka egaligi bilan ajralib turadi.

"Maktab kompaniyasi" (Student Company) AQShda yuqori sinf o'quvchilari uchun dastlabki va asosiy dastur sanaladi. "Maktab kompaniyasi" faoliyatidagi ishtiroklari hisobiga har yili millionlab o'quvchilar biznes va shaxsiy hisob yuritishni o'rganishadi. O'quvchilar kredit kartalaridan foydalanishni o'rganishadi, reklama va tijoriy faoliyat

International Multidisciplinary Scientific Global Conference on Education and Science

Hosted Online from Warsaw, Poland on October 10th, 2022.

www.conferencepublication.com

ko'nikmalarini egallashadi, kichik korxonani boshqarishni o'zlashtirishadi. Maktab kompaniyasi o'quvchilarda tashabbuskorlik, kommunikabellik, mustaqillik va mas'uliyatlik sifatlarini shakllantiradi. O'quvchilar katta muvaffaqiyatlarga erishgan investorlar va tadbirkordan "O'z biznesimni boshlash uchun mendan nima talab etiladi?", "Fond birja vositalaridan qanday foydalanish mumkin?", "Bugungi kunda biznesmenda qanday shaxsiy sifatlar bo'lishi zarur?" kabi ko'plab savollarga javob olishadi.

AQShda maktab kompaniyasini rivojlantirish va o'quvchilarda tadbirkorlik g'oyalarini shakllantirish maqsadida "Young money magazine" jurnali tashkil etilgan. Jurnal muharriri T.Romer tomonidan quyidagi fikrlar bayon etilgan: "Biz ta'lim xizmatlari bozoriga bugungi yoshlar uchun muhim materiallarni yetkazish uchun shart-sharoitlar yaratamiz. Tadbirkorlik ta'limiga yuqori darajadagi qiziqish mavjudligi sababli bugun ko'plab yoshlar pulni boshqarish sohasini o'zlashtirishga erishishmoqda. O'quvchilar ishlab pul topish, investitsiya olish va pulni maqsadli sarflash uchun nima qilish kerakligini bilishga qiziqishadi. Maktab kompaniyasining asosiy maqsadlaridan biri yoshlarda iqtisodiy faoliyatga qiziqishni shakllantirishdir" [129, 51-60-b.].

Yaponiyada tadbirkorlar va maktab o'rtasidagi munosabatlar qator o'ziga xosliklarga ega. Yapon ishlab chiqarishi va sanoatining katta muvaffaqiyatlarga erishishi, shubhasiz maktab bilan samarali aloqalarning yo'lga qo'yilganligidadir. Yevropa davlatlaridan farqli ravishda Yaponiya o'quvchilarda biznes ko'nikmalarini shakllantirishda milliy tajribaga asosiy e'tiborni qaratadi. Yaponiya maktablari uchun akademik bilim berish an'anasi xos bo'lib, umumta'lim bilan kasbiy tayyorgarlik uyg'unlikda amalga oshiriladi. Davlat sektori va yirik firmalarda to'plangan tajribalar shundan dalolat beradiki, yapon ishchi-xizmatchilari ish jarayonidagi tayyor bilim va ko'nikmalarni o'zlashtirishga qaraganda o'z salohiyatini yangi bilimlarni o'zlashtirish hisobiga rivojlantirishga ko'proq qiziqish bildirishadi.

Britaniyalik pedagoglarning fikricha, tadbirkorlik ta'limini amalga oshirish uchun quyidagi tarzda ta'limga nisbatan yondashuvni o'zgartirish zarur:

- 1) o'qituvchi – bu ekspert emas, o'rtoq va yordamchi;
- 2) o'qituvchilar mehnat faoliyatining faol ishtirokchisi;
- 3) o'quvchilar o'rtasidagi o'zaro munosabatlar uchun musobaqa emas, hamkorlik ruhi xos bo'lishi lozim;
- 4) faoliyat individual emas, kichik guruhlarda amalga oshiriladi;
- 5) mazmunga (nimani bilish) emas, jarayonga (qanday o'rganish) e'tibor qaratilishi kerak;
- 6) darslar moslashuvchan tarzda tashkil etilishi, mavzular muhokama orqali tanlanishi

International Multidisciplinary Scientific Global Conference on Education and Science

Hosted Online from Warsaw, Poland on October 10th, 2022.

www.conferencepublication.com

zarur;

- 7) olamga nisbatan turfa xillikni tarkib toptirish zarur (“bu to‘g‘ri, bu esa noto‘g‘ri” qoidasi qabul qilinmaydi);
- 8) nazariyani amaliyotga tatbiq etish uchun o‘quvchilarning erkin harakatlanishiga imkon berish lozim.

Britaniyalik pedagoglarning fikricha, tadbirkorlik ta‘limini amalga oshirish uchun quyidagi tarzda ta‘limga nisbatan yondashuvni o‘zgartirish zarur:

1. o‘qituvchi – bu ekspert emas, o‘rtoq va yordamchi;
2. o‘qituvchilar mehnat faoliyatining faol ishtirokchisi;
3. o‘quvchilar o‘rtasidagi o‘zaro munosabatlar uchun musobaqa emas, hamkorlik ruhi xos bo‘lishi lozim;
4. faoliyat individual emas, kichik guruhlarda amalga oshiriladi;
5. mazmunga (nimani bilish) emas, jarayonga (qanday o‘rganish) e‘tibor qaratilishi kerak;
6. darslar moslashuvchan tarzda tashkil etilishi, mavzular muhokama orqali tanlanishi zarur;
7. olamga nisbatan turfa xillikni tarkib toptirish zarur (“bu to‘g‘ri, bu esa noto‘g‘ri” qoidasi qabul qilinmaydi);
8. nazariyani amaliyotga tatbiq etish uchun o‘quvchilarning erkin harakatlanishiga imkon berish lozim.

Xulosa

Bugungi kunda nafaqat ta‘lim, balki jamiyatning barcha sohalarida xorijiy davlatlar tajribasidan foydalanish, ushbu tajribalarni milliy qadriyatlarimizga moslab, so‘ng ta‘lim jarayonida qo‘llash yaxshi samara beradi. Xorijiy mamlakatlar, jumladan, AQSH, Angliya, Fransiya, Yaponiya, Janubiy Koreya, Rossiya kabi davlatlar pedagoglari va tadbirkorlari ham o‘quvchilarda biznes ko‘nikmalarini rivojlantirishda maktab va oila tarbiyasining potensial imkoniyatlaridan to‘liq foydalanilmayotganligini alohida e‘tirof etishadi. Zamonaviy sharoitda muhim ahamiyat kasb etuvchi analitik va tizimli fikrlash, tashabbuskorlik va kommunikabellik, qarorlar qabul qilish va mas‘uliyatlilik sifatlarining mavjud bo‘lishini talab etilgani bois, rivojlangan davlatlardagi o‘quvchilarga iqtisodiy bilim asoslari va tadbirkorlikni o‘qitish dasturlarini milliy ta‘lim tizimimizda ham keng joriy etish lozim. Bu esa maktab va oila hamkorligi asosida o‘quvchilarda tadbirkorlik ko‘nikmalarini rivojlantirishning pedagogik mexanizmlarini takomillashtirish, o‘qituvchi pedagogda esa zamonaviy

International Multidisciplinary Scientific Global Conference on Education and Science

Hosted Online from Warsaw, Poland on October 10th, 2022.

www.conferencepublication.com

bilimlardan xabardor bo'lish, qo'llay olish ko'nikmalarini shakllantirish muhim ahamiyatga egaligini ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Davies N. A review of enterprise and the economy in education. – HM Treasure, 2002.
2. John M. Ivancevich, Peter Lorenzi, Steven J. Skinner with Philip B. Crosby «Management. Quality and Competitiveness» Richard D. Irving, inc., 1994.
3. Junior achievement. Amaliy iqtisodiyot. Mashqlar to'plami. 1-kitob. Tarjimonlar guruhi: I.Fozilov va boshq. –T.: “Sharq” nashriyoti, 1997. – 224 b.
4. Youth Entrepreneurship: Theory, Practice and Field Development. 2006. Sep. – P. 18.
5. Keenan and Riches' Vusiness law. – 9th ed. / Sarah Riches and Vida Allen. Printed by Ashford Colour Press Ltd., Gosport, 2013.
6. Kreitner Robert. Organizational behavior / Robert J. Kreitner, Angelo J. Kinicki. – BPI/IRWIN, Homewood, IL 60430. – Boston: MA 02116, 1989. – P. 205.
7. David McClelland, The Society – Princeton, N.J.: Van Nostrand, 1961. – P. 119-122.